

СЭРЦА, АДКРЫТАЕ ЛЮДЗЯМ

На ўсё краіне Магілёва ля шматпаварковага дома спынілася грудава аўтамашына. З яе выйшла пажылая жанчына і азірнула навакол.

У гэты час Алена Мажэй жыла ў доме, калікала сваёму хлопчачу Васілю, які з сябрамі «ганяў футбол» на двары, абедзе. Яна ўважліва паглядзела на прыезджую, на яе пасэрэбраныя сівыя валасы і, панішавшы з наваселлем, спагядла прамова:

— Мож, вам памагчы?

— Ад гэтага не адмоўлюся, — сказала прыезджая. — Кватэру атрымала на трэцім паверсе. Адной рэчы не перанесці. І калі вам не вельмі цяжка...

— А ў нас тут памагачы многа. Васіль Міхась! Але! — гукнула Алена Мажэй.

— Хлопчыкі кінулі забаву і прыбеглі.

— А ну, хлопцы, за работу! — скамандавала яна.

— Стол, крэслы, этакі і іншы хатні рэчы хутка былі перанесены. У кухню машыны засталіся вялікія пакункі, акуратна перапакаваныя шпатагам.

— Кнігі! — усклікнуў Алег Чайко, чарнаволавы хлопчык, і ў яго вачы зашкрасіліся агеньчыкі.

Алена Мажэй з павагай паглядзела на пажылую жанчыну:

— Мабыць, якая вучоная будзеце?

— Была настаўніца. А цяпер не працую, на пенсіі, — адказала жанчына. І ў яе голасе адчулася смутак.

Калі пакункі з кнігамі былі складзены высокай горкай у пакой, старая жанчына сказала:

— Дзякуі, што памагалі. Не пакрываюцца, калі прапаную грошы?

— Абавязкова пакрываюцца, — запярэчыла Алена Мажэй. — Мы ж не за грошы, а

па-суседску. Вось калі дасце што пачытаць... Жывём жа на ўскраіне, да бібліятэкі далёка.

— Што ж, прыходзьце, калі ўладкуюся, на шклянку чаю. Тады і кніжкі патрэбныя пашукаем.

— А нам можна? — ледзь не хорам спыталі хлопчыкі.

— Вядома, і вас запрашаю на чай, — лагодна ўсміхнулася жанчына.

— Не, не, мы нахонт кніжак.

— А там і пра кніжкі пагутарым.

На другі дзень увечары запрапанаваны госці з'явіліся. Кнігі ўжо былі расставлены акуратнымі радкамі ў шафе, на этакіх гарках. На сценах виселі розпадручныя карціны вядомых мастакоў.

— Як у сапраўднай бібліятэцы! — а захапленнем гаварыў Алег Чайко.

Госці адразу ўнеслі нейкую асаблівую цеплыню ў новую кватэру. Пыл чай, а пасля пачалася гаворка. Больш гаварыла гаспадыня, а госці ўважліва слухалі. Старая настаўніца ўважала іх у вялікі і пушысты свет кнігі, у якой яна прыжыла ўсё сваё сядоме жыццё.

Разыходзіліся позна, і ў кожнага ў руках была кніжка.

— Вы і другім суседзям скажыце, няхай прыходзяць, — праводзячы гасцей да дзвярэй, гаварыла гаспадыня.

— А вам не шкада сваіх кніжак? — пыталася Алена Мажэй. — Яны ж усе такія чыстыя, прыгожыя, карэнчыкі золатам зіхацяць. Відца, немалыя грошы вам каштавалі?

— Амаць дваццаць год збіралася, — адказвала гаспадыня. — Па кніжачцы, па дзве купляла. Толькі не для таго набывала, каб любавіцца імі. Сама чытаю, няхай і другія пачытаюць.

Чутка пра тое, што ў доме № 57 па вуліцы Лазаронкі настаўніца пенсія

лі народнай. Цяпер яна абслугоўвае каля 500 чытачоў. І бібліятэкару ў ёй пабольшала. Гэтай справай займаецца работніца завода шпунтага валанна Міхаіл Глушцоў, работніца мясцовага аддзялення сувязі Марыя Папоўская, пенсіянерка Ганна Чудовіч, а па дзіцячым сектары — вучаніца 9-га класа Аля Чуйко. Бібліятэкараў выбіралі самі чытачы і працоўныя з грамадскіх асявоў.

Створаны гурток сабраў кнігі.

Народная бібліятэка стала своеасабытным клубам на адной з ускраін Магілёва. Вечарамі тут заўсёды шматлюдна. Людзі прыходзяць, каб пагаварыць пра жыццё, пра кнігі. Наладжваюцца гутаркі пра гістарычныя раённыя XXII з'езда КПСС. Праводзяцца літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў.

Асабліва цікавым і змястоўным быў вечар «Якім павінен быць чалавек камуністычнага грамадства». Праводзіўся гэты вечар у клубе электрыкаў. Актыўныя бібліятэкі аформілі памяшканне транспарантам, стэндамі, якія раскрываюць ведлі новай Праграмы партыі. Даклад зрабіў лектар абласнога аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў І. Дуднін. У ліку актыўных будаўнікоў камунізму дакладчык назваў і Тацяну Валынцінаўну. Чытачы наладзілі ёй асабіста. А потым настаўніца-пенсіянерка была ўручана ганаровай граматай Міністэрства культуры БССР і Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюза работнікаў культуры за поспехі ў прапагандзе кнігі.

Траба было ўбачыць у гэты вечар Тацяну Валынцінаўну. Вочы не памаладзелі і нібыта вадны маршчынак стала менш на твары.

Як пачасла адчувае сябе чалавек, калі яго сэрца адкрыта людзям.

Я. ТАРАСАЎ.



Часты госць народнай бібліятэкі — вучаніца 9-га класа Г. Кучынінская. Сярод чытачоў, якія добраахвотна працуюць тут, вельмі сустракаюцца вучаніца Валынцінаўна Валынцінаўна і работніца аддзялення сувязі М. Папоўская. І гутарка яны пра чытачы і кніжкі свет, які адкрывае чалавечу нішу.

зам пасля змены дамоў. Станіслаў перахуча сказаў майстру:

— Надумай я... не ведаю, як і пачаць, словам, надумай за званне ўдарака камуністычнай працы змагацца. Не адрэа, вядома, але старша буда на ўсю ілю.

— Веру, браток, веру, — адказаў Уладзімір. — Як той казаў: ні туку табе, ні пер'я!

Так у змене Вайшахоўскага стала адным перадавіком больш. І такіх перамагч абдыліся не толькі з Капылювым. Ударак камуністычнай працы Геннадзь Васілеўскі памог стаць на правільную дарогу праславіўшы Вашкевічу, вучню свай прафесіі Мікалая Зайцава. Добрым, дысцыплінаваным работнікам стаў выхаванец дзіцячага дома Мікалай Усік, з якім таксама даваўся нямаля павадацца.

У першыя дні, калі яны рабілі заўвагу, Усік пагардліва пашэпаў прычэма.

— А што вы мне адрэіце? Звольце! Ну, і калі ласка. На вас свет кліма не сышоўся. На другі завод пайду.

— Ды зразумей, дзівак, — цярпліва тлумачыў яму Вайшахоўскі. — І ў нас, і там — усюды працаваць трэба. Гультаёў нідзе на руках не носіць.

— А я гультай па-вашаму? — А хіба не?

— Ну і няхай гультай!

— Гонару работа яма ў пячэ, — гаварыў далей Уладзімір. — Хоць пра сьбе гаварыць няёмка, але скажу. Я ў твае ж гды прышоў на завод. Токмар быў, потым камсром выбралі. Вось цяпер майстар паставілі. Акрамя паляк, ніколі нічога не меў. А вазьмі Васілеўскага, Лешыя ў тэху. Зайцаў, нядаўна ў нас, а ўжо і яго хваліць усе. Ты што ж — горшы за ўсіх, ці што?

Не, гонар у Усіка ўсё-такі быў. І кепска, наноснае пастанова вышкылася ў іх сапраўдным чалавечым якасці. Ён авалоўваў трыма спецыялістамі, стаў прыкладным работнікам.

Пад уздзеяннем майстра-выхавальца агрупоўвацца калектыву змены, растуць людзі. Яны вучацца паважаць сваю працу і працу сваіх таварышаў. І вучыць іх гэтаму Уладзімір Вайшахоўскі. Ён ведае — майстар павінен добра асвоіць тэхніку. Але яшчэ глыбей павінен ён валодаць навукай чалавечыя якасці. Бо чалавечы розум і рукі кіруюць самымі складанымі механізмамі.

М. ПАТНІЦІ.
Інструментальны завод.

Пасля гэтай размовы Вайшахоўскі лоўга хадзіў у прызынтым настроі. Ён адчуваў, што Капылю не дарма даў слова.

Лічба паказчыкаў супраць прывічка маладога рабочага на пэчэвае даўшы папаўзла ўгару. Спацатку марудна, няўпэўнена, потым усё смялей і смялей. А неўзабаве камітэт камсамола ўбэў Капылюва ў склад кантрольнага камсамольскага штаба, і ён стаў самым актыўным яго членам.

Аднаго разу, калі ішлі яны разам...

МАЙСТАР

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

— Як далей жыць думаеш? — проста, без усякіх «падымоў», спытаў Вайшахоўскі.

Капылю падумаў крыху і гэтак проста адказаў:

— Нядаўна вы пытаеце. Іншы раз і сам разумею, што глупства роблю, а спыніцца сілы няма. Характар мабыць такі? Ды вольна жыць, вольна падважыць мяне, акуль янош, вольна ў тыму часам зноў пачаць. Тады і арываюся.

— Калі з гэтым трэба. Не хлопчак ж ты — дзевятнаццаць хатка.

— Гэта так, — згадзіўся Станіслаў. — Я і сам ужо стаю. Ды і вам непрамаўна не хочацца рабіць. Вы ж таксама, думаю, не жадаеце.

Вайшахоўскі ўсміхнуўся:

— Слухай, а можа ты проста ад нуды дурня з сьбе строіш? Дык мы цябе нагураць можам. Хочаш, грамадскае даручэнне дадзім? Смяеш?

— Чаму ж смяеш? — сур'ёзна адказаў Капылю. — Толькі хіба мне даверыць? Слава ж у мяне, ведаеце, яка...

Уладзімір зноў не стрымаўся ад усмешкі — з такой гаркотай вымавіў Станіслаў апошнія словы.

Рыгору Раманавічу Шырме — 70 год

КОЛЬКІ сапраўды цікавыя і карысныя справы зрабіў для росквіту беларускай культуры гэты чыноўнік і сціплы чалавек за сваё вялікае сумленнае жыццё, і колькі ён яшчэ добрага зробіць у будучым! І хоць сапраўды ўжо даўно стала сівай, затое душа ў Рыгору Раманавічу Шырме — вечна маладая, не старе.

Наш карэспандэнт пабываў на кватэры ў выдатнага беларускага фальклорнага этнографа, дзеяча харавога мастацтва, народнага арыста СССР Р. Шырмы і панішавшы яго ад імя калектыву рэдакцыі і ўсіх чытачоў газеты, са слаўным 70-годдзем. Потым не ўтрымаўся, каб не задаць некалькі пытаньняў.

— Рыгор Раманавіч, раскажыце, калі ласка, над чым вы цяпер працуеце?

— Неўзабаве павінен выйсці з друку трэці том моіх «Беларускіх народных песень», — адказвае Шырма. — А цяпер воль я заняты рэдагаваннем чацвёртага, апошняга тома, які трэба сёлетва абавязкова здаць у выдавецтва. У гэтым том уваходзяць вясельныя песні, у асноўным запісаныя мною на Пружаншчыне. Апрача саміх мелодый, я даю падрабязнае этнаграфічнае апісанне беларускага вяселья з усімі яго нацыянальнымі асаблівасці.

— А якія вашы далейшыя творчыя задумкі?

— Есць у мяне намер напісаць вялікую літаратурную працу на тэму: «Народная романтика разалючынскага руху ў вёсцы Заходняй Беларусі», — гаворыць Рыгор Раманавіч. — Прайда, цяпер цяжка сказаць, у якім жанры яна будзе напісана. Магчыма, гэта будзе кніга гістарычных успамінаў і нарысаў, у якой я настаяраю раскажаць нашаму маладому пакаленню аб тым, як змагаліся працоўныя масы вёскаў Заходняй Беларусі ў час беларускага ліхалецця



КАЛІ ПЕСНЮ ТВАЮ ПАЧУЮЦЬ...

Загарыцца расінка колерам ранняй вясны,
Кветка-папараць заціць у анімелым лесе,
У каласцы прысяцка малому чароўны сны,
Беласнежная яблына шаты развесіць,
Калі песню твою пачуюць...

І маўру стрэліцца над жытамі пад сонцам,
Перавернецца ў вачоўках гул кіпучы пчаліны,
Скляныя сцяны сунца ў нахіленай гронцы,
Калі песню твою пачуюць...

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

за сваю свабоду і нацыянальную незалежнасць.

У канцы гутаркі Р. Шырма пагадаў аб творчых планах Акадэмічнай харавога капэлы, мастацкай кіраўніком якой ён з'яўляецца вось ужо на працягу дваццаці з лішнім гадоў. У бліжэйшым час капыла павіна папоўніцца свежымі маладымі галасамі, і яе склад павялічыцца да 80 арыстаў. Пашырэнне рэпертуару капылы.

На развітанне наш карэспандэнт дзякаваў падзякаваў Рыгору Раманавічу за гутарку і пажадаў юбілею добрага здароўя, далейшых творчых поспехаў на ніве беларускай музычнай культуры.

якое пражыў сын простага беларускага селяніна з вёскі Шакуны Пружанскага раёна, Рыгор Шырма. Нарадзіўся ў 1892 годзе, калі над адвечнымі беларускімі землямі панавала беспраўе і прыгнёт памешчыцка-карыстай Расіі. Ён рана зазнаў маўклівы і сур'ёзны, Рыгор Шырма добра адчуваў увесь цяжар, усю няпраўду тагачаснай рэчаіснасці, але знайшоў у ёй і прыгажосць, якую ніхто не мог адабраць у беспраўнага народа. І прыгажосцю гэтай была народная музыка, песні, што пачуў Шырма ад сваёй маці, вясковых дзядзючак і сталых жанчын.

Амаць што галоўным было для яго беларускія песні і ў Пружанскім гарадскім вучылішчы, дзе ён пачаў пазнаваць усё, што да гэтага проста і бесплапотно любіў. А скончыўшы педагагічны курс, малады настаўнік, ужо не абмяжоўваючыся толькі слуханнем песень, з усім запалам маладосці пачаў збіраць і запісваць іх, адраўляючыся для гэтага ў дні школьных канікул у працяглыя эн-

нныя аматарскія хоры, наладжвае канцэрты беларускай музыкі, чытае лекцыі аб беларускіх літаратурнай і музычнай, піша папкі, выкрывальныя артыкулы супраць буржуазных нацыяналістаў, фашыстуальных элементаў і зарадкіў народа ў газету «Наша воля», выдае некалькі зборнікаў твораў беларускіх паэтаў. Першы з гэтых зборнікаў — «На этапах» Максіма Танка быў забаронены цензурай. У архіве Віленскага аддзялення польскай дыфензыі пастаноўва распуха папка са «справай настаўніка Рыгора Шырмы». У ёй ужо было некалькі дзесяткаў пратаколаў вобшыкаў і допытаў, данасенняў агентаў, звесткі аб колькасці арыштаў і двух «наведванняў» турмы, у Лукішчэ, які прыпала на долю настаўніка.

Цяжка сказаць, чым скончылася б гэта «справа», калі б яе не спыніла само жыццё, — новае радаснае жыццё, якое прышло на зямлі былой Заходняй Беларусі ў верасні 1939 года.

У гэтыя дні насельніцтва га-

3 КРЫНІЦ НАРОДНЫХ

спедыцы. Само па сабе зразумела, што гэта рабілася без якой-небудзь дапамогі «зверку», а на сціплым, уласным грошым, адарваным ад паўжабрацкай заробкаў сельскага настаўніка. Да таго ж яшчэ трэба было хаваць свае падарожжы ад пільных вачэй школьнага начальства, якое лічыла, што захапленні маладога настаўніка ідуць ад «вальяндумства», «ненадзейнасці».

Не задумваўся малады этнограф і над тым, што яго работа ва ўмовах царскага рэжыму была не толькі бесперспектыўная, але і небяспечная. Ён проста браў у народ лепшае, выпрабаванае стагоддзямі, і аддаваў у замяну лепшае, што было ў яго — любіў, гарача сэрца, веды. У тых месцах, дзе бываў Рыгор Раманавіч, яго ведалі не толькі як абразлівага фальклора, але і як кіраўніка і памочніка вясковых аматарскіх хораў, таленавітага лектара, настольнага прапагандыста беларускай народнай творчасці ды і проста як чалага сардэчнага чалавекана.

Гэтыя якасці характэрны Рыгору Раманавічу Шырме ўвесь яго жыццё, і тады, калі быў заходняй Беларусі, калі часова акупіравана панскай Польшчай. Змяніліся толькі ўмовы дзейнасці — яны сталі ніцэ больш цяжкімі. Польскі ўрад праводзіў жорсткую палітыку паланізацыі так званых «крэсаў усходніх», беларуская мова, беларуская песня, культура беларускага народа былі «забаронены» апалячэннем і пільсудчыкам. Гэта крамамоўна было «растлумачана» Рыгору Раманавічу ў паліцэйскаму участку, куды ён трапіў проста з рэпетыцый хору.

Але цяжкасці не толькі не зламалі волю музыканта, а наадварот — умацавалі яго сілы, прымусілі вынаходзіць новыя спосабы барацьбы за правы свайго народа. Шырма працягвае кіраваць даўно «забароне-

дані і афіцэраў 1-га Беларускага фронту.

Уршчэ надшыроў радасны час вызвалення сталіцы Беларусі. Падзліўшыся на групы, артысты ансамбля далі дзесяткі канцэртаў на ператвораных у руіны плошчах і вуліцах Мінска, над якімі яшчэ вісеў пах надаўнага пажараў.

За вяртаннем на радзіму ансамбль атрымоўвае стадыю базу спачатку ў Гродна, а неўзабаве і ў Мінску і пачынае новы перыяд свай творчай біяграфіі.

За поспехі ў развіцці беларускай музычнай культуры мастацтвам кіраўніку хору, сапраўднаму энтузіясту свай справы, таленавітаму хормайстру Рыгору Раманавічу Шырме ў 1946 годзе ўрад надае высокую годнасць заслужанага дзеяча мастацтваў, а праз тры гды народнага арыста рэспублікі.

У лютым 1955 года Рыгор Раманавіч, першаму срод саветскіх дырыжораў-харавакоў, было нададана ганаровае званне народнага арыста Саюза ССР.

ЯШЧЭ АДНО СЛОВА

Нас пазнаемлі ў ліпені 1944 года, у дзень партызанскага перада, пасля якога Беларускі ансамбль песні і танца даваў канцэрт на па-французскаму, на пляне над Свіслаччу, сярод гарачых, як здавалася, руінаў Мінска.

А перад гэтым Шырма доўга быў для мяне толькі адной з пазытных легендаў шэрай заходне-беларускай сапраўднасці, у суровай бядоце якой радасна думалася аб тым, што ёсць у нашым свеце чалавек, светлы воблік якога немагчыма аддзяліць ад роднай песні, ад родных дарог у барозав, ад баравога шуму паэзіі Васіля, ад першай, бутнара-васіляўскай кнігі Максіма Танка...

І вось яна, тае легендарнае, калісьці далёкае, цяпер з адкрытай усмешкай паціскае тваю руку, са сваім характэрным палескім акцэнтам гаворыць пра самае блізкае і табелі. І ты ўжо адчуваеш сабе побач з ім вельмі ж неак-па-свойскай, свабодна і добра, нібыта ты не толькі што пазнаёміўся з чалавекам, а сустраўся з ім пасля доўгай разлуцы, у час якога вы тужылі адзін па адным...

Прыгожы чалавек — Рыгор Раманавіч!

І не той міжурнай паляне, у партызанскім натоўпе, ў канцэртнай зале імя Чайкоўскага — усюды, дзе мяне прыходзілася зацікаваць у неасцержаным, хвалючым чаканні, я з нейкай асаблівай годнасцю ўспрымаў і ўспрымаю тэатральна-прынятыя гласы канферансе, што аб'яўляе Шырмі выхад...

Я ўжо аднойчы пісаў, але яшчэ раз дазволю сабе сказаць, што словы «народны арыст СССР» у дачыненні да Рыгора Шырмы маюць для мяне... непаўторны сэнс і смак. За імі шуміць калосце абалталых тых бясончых і, з ласкі пісудчыкаў, чырністых сьнежка, якімі доўгія гды хадзіў па «усходніх крэсах» збірнікам роднай беларускай песні; за імі — сотні званічкі і стомленныя ліхалецце галасоў, якія перадавалі ў закаханую душу мастака-падзвіжніка эстафету народнай неуміручасці; за словамі — і гэты ўжо гісторыя! — безліч канцэртаў Акадэмічнай капэлы, творчага калектыву, якім ахвотна паганарыцца б не адзін народ; за імі — перамога па-беліскавою златам цыніем тэмы — ужо тамні! — фальклорнай шырмаўскай бібліятэцы.

І вось ён, народны арыст нешчырай Савецкай краіны, шыры і сціплы чалавек, разам з тым абавязна арыстакратычны з выгляду, у сэрцы сваёй сівізна з'яўляецца на беларускім фоне калектыву... Пасля прыбыто аманда калектыву яшчэ не спыніўся той самай адвечнае зусім яго невяшчэйшай кніжцы. Ён, годна пакланіўшыся, павярнуў да спэцыялістшчосці ім, неабходна і так тэмаціка, паведадзіма... Магічны ўзмах прынятыя рук чаруеўніка, і пачынаецца якое-небудзь дзіва-дзіўнае — з самых глыбін народнай прыгажосці...

А ты — заслужаны ды заверонаны — як адкрыты перажываеш і такую радасць: «А я ж яго ведаю блізка, а з ім не раз сустракаўся і буду яшчэ сустракацца...»

І сапраўды — возьму воль заўтра, ну, пэўна ж, з эсцярогай, з пэнавай зноў педзіму телефон-



Вялікай зборнік беларускіх на родных песень, запісаных Р. Шырме і выдадзеным у розныя гды.



За той час, што прайшоў з гістарычнага ХХ з'езда партыі, называючы пашырэнне нашых дзясцінаў аб беларускай савецкай літаратуры, стала багачэйшай карцінай фарміравання і росту. Партыйнае фарміраванне і росту культуры, прыняццё культуры культуры асобы Сталіна і пераўтварэнне ў культурна-адукацыйны рух у нашай літаратуры значна павялічылі і пашырылі аб'ём і якасць беларускай савецкай літаратуры.

І сапраўды, як можна гаварыць альбо пісаць пра ранні перыяд станаўлення і развіцця нашай пазіі, замоўчваючы пры гэтым такога паэта, як Міхась Чарот, аўтар асобнага «Босія на вогнішчы», «Церыванакрылы вышнуць», «Ленін?» Як можна ставіць і вырашаць праблемы беларускага раману, асабліва вышэй і яго росту, робячы вывады з існавання і стварэння «Солі валіны»? І хіба не гучала рыторычнай чыстай валь пранікнёнае нявольнае свараджэнне аб тым, што «пасля рвалішчы ў літаратуру прыйшоў можа літаратурнай моладзі» («Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры»), калі называюць пры гэтым толькі некалькі імяў і нават не ўспамінаюць імяў пісьменнікаў, народжаных і ўзыхаваных Кастрычнікам, як У. Дубоўка, А. Дудар, А. Аляксандраў, А. Волны, Я. Пучына, В. Каваль, П. Галавач, А. Знончак, Т. Кляшторны, У. Хадзька і многія, многія іншыя?

І вось, дзякуючы таму, што ва ўсіх сферах нашага жыцця адноўлены ленынскія прынцыпы і нормы, што партыя на чале з ленынскім Цэнтральным Камітэтам рашуча выкрэла і пераадолела шкодныя вынікі антымарксісцкага культуры асобы, беларускае мастацтва літаратуразнаўства атрымае магчымасць запоўніць усе «белыя плямы» на літаратурнай карце, магчымасць стварыць сапраўды навуковую і сапраўды аб'ектыўную гісторыю беларускай савецкай літаратуры.

Як вядома, над стварэннем такоў гісторыі працуе вялікі калектыў літаратуразнаўцаў, супрацоўнікаў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы. Зусім наадварот, што перад гэтым калектывам пастае з асаблівай вострастай задача правільнага вырашэння праблем літаратуры 20—30-х гадоў, задача не такая ўжо і адналінейна-простая, як яно можа здацца на першы погляд. Зрэшты, гэта задача дачыцца не толькі нашых таварышаў, якія ствараюць сістэматызаваны курс гісторыі, але і кожнага з нас, крывасі і літаратуразнаўцаў, якія так ці інакш,

у той ці іншай форме асвятляюць літаратурныя факты і з'явы першых паслярэвалюцыйных дзесяцігоддзяў.

Тое, што я хачу адзначыць у гэтых нататках, ні ў якім разе не прэтэндуе на колькі-небудзь поўнае вырашэнне ўсяго кола пытанняў, звязаных з названай праблемай, а толькі акрэслівае некаторыя палажэнні, ад правільнага разумення якіх будзе залежаць, на маю думку, і плённасць нашага падыходу да літаратуры 20—30-х гадоў. Непасрэднай прычынай з'яўлення гэтых нататкаў з'яўляўся артыкул Якуба Усікава «На подступах да вырашэння праблемы» («Літаратура і мастацтва» № 101, 22 снежня 1961 г.), артыкул, у якім побач са слушнымі, бесспрэчнымі меркаваннямі мы знаходзім і меркаванні памылковыя, неперадуманыя якія могуць дэзарыентаваць у справе паспяховага выканання тых задач, якія ставяць перад беларускім літаратуразнаўствам.

Дык вось — літаратура 20—30-х гадоў. Як яе ацаніць, каб сённяшні чытач праяснілася месца, якое займала кожная з літаратурных з'яў у агульным літаратурным працэсе свайго часу, і разам з тым, каб высветлілася сапраўдная ідэя і эстэтычная вартасць гэтай жа з'явы з пункту погляду сучаснасці? Відавочна, так і трэба падыходзіць, каб гэтыя два пункты погляду, гэтыя дзве асновы выступілі ў адзінстве і спалучэнні, каб гаворачы пра літаратуру, аддаленую ад нас дзесяцігоддзямі, захавалі канкрэтнасць і гістарычнасць падыходу і адначасова не апускаяцца да эстэтычнага ўзроўню «малодзёўскай» і «ўзвышаўскай» літаратуры тых гадоў, які быў значна ніжэйшы — і не мог ён быць іншым — за сучасны ўзровень.

Такога адзінства і такога сінтэзу мы здолеем дамагчыся толькі ў тым выпадку, калі, пераважае, не будзем пакрываць усю багацця і ўсёй разнастайнасці мастацкіх фактаў празмерна агульным і недыферэнцыраваным паняццем «двадцятых-трыдцятых гады», а па-другое, калі навучымся разглядаць тагачасную літаратуру не імянтна, не замкнёна, а як пэўны этап і перыяд у працэсе

ПАЛЕМІКА

І вось імяна так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

маракоўскай спадчыны? Такая цывроза, такая рэалістычнасць падыходу не маюць, вядома, нічога агульнага з палітычнай дадэрацыя перастралоўчыка, які не перакрываючы нашага спачування да паэта, чыё жыццё было так недарэчна і так трагічна абарвана, але які вымагаў у якасці зыходнага пункта ацэнкі не простага чалавечага спачування (паўтараем, вельмі зразумелага і натуральнага), а спелага эстэтычнага лапучы і ўсведамлення таго, куды і як рухалася наша літаратура.

Я знарок спыніўся на творчасці В. Мараква, бо ліну яго фігурай у пэўнай меры тыповай для пазіі свайго часу, а маракоўскі стыль (калі наогул можна ўжыць гэтыя словы ў дачыненні да паэта няспелага) — характэрны для вялікай групы перастроўцаў, рэвалюцый і сярброў Мараква. І вось што здзіўляе больш за ўсё: нярэдка можна сустрэць такіх аматараў пазіі — нават паэтаў (звычайна маладых), нават крытыкаў-прафесіяналаў, якія гатовы прыняць ледзь не за ўзоры

імяны так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

імяны так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

імяны так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

імяны так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

імяны так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

імяны так падыходзіць да літаратуры 20-х гадоў, мы непарожня адкарыем для сябе некаторыя акадэмічныя, даволі даўняны, на першы погляд, але зусім натуральныя для кожнай жывой літаратуры ў руху і развіцці: асобныя з'явы, якія лічыліся ў свой час з'явамі надзвычай значымі, важнымі, выглядаюць сёння не толькі як з'явы маластотныя, але і пазбаўленыя тых абавязковых элементаў мастацкасці, якія б зрабілі іх фактам літаратуры.

І давайце запитаем сябе: хто правяў большую меру зашкіўленасці ў лёсе нашай пазіі, у эстэтычным выхаванні чытачоў? ці той, хто (кіруючыся, вядома, лепшымі намерамі) патрабуе, скажам, поўнага, ледзь не акадэмічнага, выдання ўсяго, з варыянтамі і чарнавымі накідамі, Валерыя Мараква, ці той, хто, уважліва прачытаўшы гэтага, безумоўна зольнага паэта, цывроза ашаніў агульнае недастаткова высокі ўзровень яго творчасці і таму задаволіўся маленькім зборнікам лепшага з

Мастацкая якасць любога прафесіянальнага музычнага калектыву ў першую чаргу залежаць ад таленавітасці, мастацкіх густаў, прафесіяналізму крэатыўна, яго працаздольнасці, эстэтычнай накіраванасці, ідэйнай імянтнасці. І трэба сказаць, што калектыў Дзяржаўнага Беларускага ССР у асобе Рыгора Раманавіча мае кіраўніка, у якім надзвычай удала спалучаюцца ўсе гэтыя якасці.

Няма патрэбы пералічваць сапраўды астраганічому колькасць твораў заходняй і рускай класічнай музыкі, савецкіх кампазітараў, буйных харавых палотнаў беларускіх аўтараў, якія падрыхтоўвалі для выканання за сваё творчае жыццё Рыгор Раманавіч. Хормайстар заўсёды даваўся грамадскаму чыстай інтанацыі, роўнага гучання, эмацыянальнага выканання, знаходзіць верныя і яркія адценні, якія падкрэсліваюць лепшыя бакі кожнага з твораў.

Праца Рыгора Раманавіча не абмяжоўваецца толькі дзейнасцю буйнага мастака-выканаўцы і выдатнага музыканта-аўтара. Тысячы людзей так ці інакш звязаны з ім і па грамадскай рабоце. Выбарчыкі ведаюць яго як дэпутата Вархавняга Савета Беларускай ССР, які заўсёды гатовы даць сабробную параду, падтрымаць у бядзе.

Кампазітары і музыкантаў выбралі Рыгора Раманавіча членам праўлення Саюза кампазітараў БССР і даўно ўпэўніліся, што гэта адзін з актыўнейшых «праўдэнцаў», які заўсёды палюбоўна і настойліва рэкамендуе сваім калегам трымаць песню сувязь з народам, вывучаць яго творчасць, выкарыстоўваць у сваёй музыцы мелодыі народных песень. Аматы харавога мастацтва ўпэўнены, што ніхто так чула і сачасова не дапаможа ім метадычным указаннем, практычным парадай, ніхто не ахвотна ініцыятыўна ахаравога таварыства Шырма.

Нельга нават прыблізна падлічыць, колькі часу аддае ён на кансультацыі самадзейных харавых калектываў, кіраўніцтва секцый у Беларускім таварыстве культурных сувязей з заграніцай, рэдагаванне работ музыкантаў і фальклорыстаў, уздзе ў мастацкіх саветах, у рабоце рэдакцый газет і навуковых выдавецтваў. На ўсё гэта ў Рыгора Раманавіча заўсёды хапае часу, сілы і натхнення.

Д. ЖУРАПЕУ.

СЕННЯ, калі наша грамадскасць адзначае 70-годдзе Рыгора Раманавіча Шырма, я няк асабліва ясна ўспамінаю сабе маё першае «далёкае» (аж за 60 вёрст ад роднай вёскі!) падарожжа за народнымі песнямі.

Летнія канікулы 1934 года... Узброіўшыся ўніверсітэцкім фанограмам, я тады ішчы студэнт біялагічнага факультэта, выбраўся ў вёску Дзягілі, што на Мядзельшчыне. Чаму імянаў у Дзягілі? Бо там настаўнічаў мой былы ўніверсітэцкі сябра. На жаль, у Дзягілях я амаль нічога не зрабіў. Усе людзі ад цяма да цяма былі на полі, а тут яшчы і фанограф мой сапсаваўся...

У бліжэйшую яздзюло выйшаў падацца ў бок Мядзелі, у «песенную» вёску Навасёлкі. Тут я запісаў некалькі цікавых песень. Але вось на апошняй — «Бяньчы вада сцюдзёная» — запарыўся, вельмі ж складана была ў ёй рытміка! У той час я быў яшчы мала спрантыкаваны ў запісе на слых). «Гледа-

чы», якія сабраліся ў хаце, пачалі разыходзіцца, замітусілася і сама гаспадыня, якая некалькі гадзін запар спявала мае свае любімыя песні, паўтараючы многа разоў тое самае:

— Падумаць толькі за гэтымі песнямі! У і царку не пайшла і парасаты пішчы някормленныя...

— Пачакайце, дэтка, яшчы хвілінку: зараз закончу песню і пойдзеце, — угаварваў я.

— А Шырма я даўно закончыў, — падкрэсліваючы апошнія слова, сказаў у мой бок нейкі жаклыты дзядзька.

— Як Шырма?.. Рыгор Раманавіч?..

— Вядома — ён... Адзін жа ў нас Шырма!

Не дапісаў я тады гэтую казачную баладу і толькі цяпер, праглядаючы «Беларускія народныя песні» Р. П. Шырма, успомніў пра яе.

У выніку нястомных пошукаў калекцыя «мацітага зборніка» вырастае да трох тысяч музычных запісаў, не гаворачы ўжо аб матэрыялах слюбнага фальклору. Калі склаўся тапаграфічны карту хоп бы першых падарожжаў за песнямі Р. Шырма, то яна ахопіць усю буйную Заходнюю Беларусь. Асабліва старанна даследавана Рыгорам Раманавічам яго родная Пружаншчына.

У апошнія гады Рыгор Раманавіч правёў вялікую работу па падрыхтоўцы да выдання сваіх песенных запісаў. Ён старанна пераглядзеў фальклорныя матэрыялы і аддаў да друку выабранае з выабранага. Таму такую высокую мастацкую каштоўнасць маюць шырмаўскія зборнікі: «Двесці беларускіх

ПЕСЕННЫ НЕКТАР

У сваіх папярэдніх экскурсіях я не раз трапіў на сляды Рыгора Раманавіча: у Заможы на Браслаўшчыне, у карэліцкім Заполлі, у Будславе і іншых вёсках. Але ўсё гэта найчасцей была справа выпадку, бо немагчыма падарожжа за песнямі, прайзданы гэтым выдатным этнографам і мастаком за яго 50-гадовую збральніцкую дзейнасць.

Стаўшы на шлях збральніка яшчы ў юнацкі гады, Рыгор Раманавіч, нягледзячы на рознабаковасць свайго творчай дзейнасці, прысвячае беларускай народнай песні ўсё сваё сцядамае жыццё. Можна, толькі войны і некаторыя іншыя акаліччаны былі прычынай часовага, вымушанага адступлення ад любімай справы.

У выніку нястомных пошукаў калекцыя «мацітага зборніка» вырастае да трох тысяч музычных запісаў, не гаворачы ўжо аб матэрыялах слюбнага фальклору. Калі склаўся тапаграфічны карту хоп бы першых падарожжаў за песнямі Р. Шырма, то яна ахопіць усю буйную Заходнюю Беларусь. Асабліва старанна даследавана Рыгорам Раманавічам яго родная Пружаншчына.

У апошнія гады Рыгор Раманавіч правёў вялікую работу па падрыхтоўцы да выдання сваіх песенных запісаў. Ён старанна пераглядзеў фальклорныя матэрыялы і аддаў да друку выабранае з выабранага. Таму такую высокую мастацкую каштоўнасць маюць шырмаўскія зборнікі: «Двесці беларускіх

СЕЙБІТ РАЗУМНАГА, СВЕТЛАГА

Заўсёды людзі шукалі вечнай маладосці. Шукалі яе на небе і на зямлі. Сярэдневяковыя алхімікі сталіся яе знайсці ў розных сплавх даражх металаў, у чудадзейных элексірах. А яна была ў сэрцы чалавека, у яго песні. І, тады, хто паспрабаваў з песняй — назаўсёды пасябраваў і з маладосцю.

Такая жайдасна лёс выпаў у жыцці і Рыгору Раманавічу Шырма. Вось ужо некалькі дзесяцігоддзяў, які ён не разлучыў са сваёй роднай беларускай песняй. Бадай што няма на нашай зямлі такога кутка, куды б ён ні заглянуў у пошухае яе. Ды, відаць, і песня палюбоўна свайго чудаюнага выканаўца, мюстонага збральніка народных скарбаў, і гэта не раз шукала да яго дарогі.

Помню, яшчы ў Віліні, калі б я не зайшоў да дзядзькі Рыгора, які мя яго ўсе тады звалі, заўсёды ў яго можна было бачыць то зямлячку з Пружаншчыны, то вучыця і студэнтаў, то зусім незнамых людзей, якія прыходзілі да Рыгора Раманавіча, каб ён запісаў ад іх яшчы адну мала каму вядомую песню. Яны ведалі, што ён не толькі ўраце яе ад забіцця, але і паможа выйсці на шырокі свет.

І Рыгор Раманавіч усё рабіў, што мог. Ён знаёміў з беларускай песняй кампазітараў, спевачкоў, якія потым нямаю зрабілі для яе папулярнасці. Ён арганізоўваў харавыя калектывы ў Віліні, на Гродзеншчыне, Брэстчыне, Наваградчыне, пры гуртках культурна-асветнай арганізацыі Таварыства Беларускай школы. Часта сам заставяў бяз кавалка хлеба, але за апошнія грошы выдаваў свае зборнікі песень і, не звачваючы на ўсе перашкоды, нес сваято песні ў народ.

Можна не вяртае было б кратачыцкае мінулае! Але мне здаецца, што забываць яго ніколі не трэба. Без яго мы не здолеем па-спраўдому ўявіць, да якіх вяршынь узнялася наша сучаснае беларускае савецкае мастацтва, які вялікі і слаўны шлях прайзданы яго лепшымі прадстаўнікамі і дзецамі.

Звычайна юбіляру гавораць аб тым, колькі год ён пражыў і што ён зрабіў. Скажаць толькі гэта пра Рыгора Раманавіча — скажаць далёка не ўсё. Бо ўвесь ён — у нашым сённяшнім кіпучы, багатым падзеямі жыцці савецкага народа, а планы яго працы разлічаны не на адно дзесяцігоддзе.

Гэта чалавек, які натхняе свайой энергіяй усіх, хто яго ведае, праце за ім, паэт, які палымінае любіць сваю родную стыхію — песні, і нястомна баец за наша святае і жыццёспарядкальнае савецкае мастацтва.

І таму ў слаўнае свідзецтвагоддзе Рыгора Раманавіча мы хочамца моцна паціснуць яго працавітыя рукі, якія нямаю паселі на роднай ніве разумнага, светлага і вечнага, і пажадаць яму столькі год жыцця, колькі жыць будзе сардэчна шчырае песня нашага народа.

Максім ТАНК.

НЕАБДЫМНЫ СВЕТ ХАРАСТАВА

Некалі Яна Купала так пачынаў адзін свой верш: Песня мая не ўзышла сродд вяткаў, Кветка цвітухага вечна паўдні, Пойчыны сумнае забыты пелетак Даў ёй жыццё пасродд палыны.

Тое самае можна сказаць наогул пра беларускую народную песню, з якую меў і мае справу Рыгор Раманавіч Шырма. Ісці і песня пра жыццё — гэта значыць ісці пра самае гучнае народа, бо нідзі, ні ў чым так не абдэкавае сакрэт творчага жыцця народа, як у песні.

Рыгор Раманавіч Шырма рана пайшоў у гэтыя гурты, у шчыры, сэрмяжны беларускі гурты, каб паслухаць голас душы народа, дзе ён творчы сам, дзе ў яго творчасці знаходзіць адбітак увесь лад жыцця народа, дзе ён, сілазданы з радасцей і смутку, з цяжкасцей і перамог.

Умо шмат год Рыгор Раманавіч Шырма ідзе па гэтай пачэснай дарозе, заслужаны ў голас душы беларускага народа. Намерамі Шырма былі і ёсць — пра народную песню паназаць свету свой народ, з яго цяжкай гісторыяй, з яго любоўю да жыцця, да сваёй прыроды-маці, з яго тонкім, прэзрстым характарам, якім надзяляла простых людзей упартая праца на пясчаным загоне.

Дзіўная гэта творчасць — народная песня, дзе гучаюць дэцкі дзіўнай, што не ведаць, дзе і адзінаццаць не «творчы фанус». Толькі бачыць, што ў агульным і цэлым — гэта творчасць непасрэдная, дзе глыбокі сэнс размышчаецца побач з наіўнасцю, а класічная мастацкая страва побач з прымітывам, дзе блэзменная песенная рамантика прыбрана ў арнаментыку слоў... А ўсё, разам узятая, стварае адзінства тону, каларыту.

Многа сумнага ў беларускай народнай песні. Гэта зразумела. Яе глыбокая плынь пачала стварацца ў цяжкіх, змрочных часы паніччыны. У такой воль явялі фарміравалася душа народа, яго звычкі, яго быт.

Варацьба народа з панамі, як вядома, займае цэлую эпоху. Гэтая барацьба ўжо ў новых формах я-

Добры прыклад

У канцы мінулага года выдавецтва Акадэміі навук Украіны выпусціла ў свет зборнік на 40 друкаваных аркушаў пад назвай «Історичні пісні». Гэта — адно з самых фундаментальных выданняў украінскай народна-паэтычнай творчасці. У яго ўключаны амаль усе вядомыя украінскія гістарычныя пісні дакастрычніскага перыяду і я найбольш характэрныя варыянт. Напрыклад, пісня «Ой з-за гори високой» (пра Данілу Нечая) дадзена ў трывалым варыянт, пісня пра Мароленку («Ой, Морозе, Морозенку, ти славний козаче») — у трывалым адным, пісня пра Бандароўну — у дваццаці трох, пісня пра Саву Чалава — у дзевятнаццаці, пра Кармелюка — у дваццаці трох і г. д.

Незвычайны па аб'ёму зборнік украінскіх гістарычных пісень іскрывае адлюстроўвае герцаіна імянулае украінскага народа, яго слаўную барацьбу за сваявольнасць і нацыянальную незалежнасць, а таксама выключную здольнасць народа да творчасці. Пісні, размешчаныя па гісторыка-тэматычным прычыну, з'яўляюцца чудаюна мастацкім летапісам жыцця Украіны да Кастрычніка.

Рэдактары зборніка М. Рыльскі і К. Гуслысты і яго ўкладальнікі І. Беразоўскі, М. Радзіна і В. Хаменка правалі вялікую і скрупулёзную работу. Яны старанна вывучылі мноства друкаваных крыніц і рупканісці матэрыялаў і стварылі такі зборнік, які наглядна пацвярджае, як гаварыў Тарас Шаўчэнка, «славу Украіны» ў яе думе і песні — у яе ўсяму свету вядомай народна-паэтычнай творчасці.

Праўда, у раздзе выпадкаў у зборнік ўключаны не толькі пісні, якія адлюстроўваюць гістарычныя падзеі, але і агульныя карціны грамадска-палітычнага жыцця пэўных перыядаў гісторыі украінскага народа. У сувязі з гэтым у зборніку ёсць і мноства прычынаў, якія стварылі ў нашай краіне ўспрымальнасць да гістарычнага імянулага зборніка.

Многія украінскія

